

Euroopa avalikkussfäär

Avalikkussfäär – mis see on?

Avalikkussfäär on sõna, mida me reeglina oma igapäevavestlustes ei kasuta. Mõnevõrra tuttavam on ehk mõiste „avalik ruum“, mis märgib näiteks linnaruumi, avalikus omandis olevaid välialasid, aga ka üldiseks kasutuseks mõeldud hooneid. Neid kõiki ühendab ja iseloomustab see, et põhimõtteliselt on kõigil õigus sellele ligi pääseda (ehkki mitte alati tingimusteta õigus seal viibida, näiteks kõrvalistel isikutel öisel ajal kooliterritooriumil), need on reeglina mõeldud mingi üldise hüve pakkumiseks, ning reeglina on olemas mingid reeglid (kasvõi üldised käitumisreeglid ja head tavad, kui mitte koguni seadused või sisekorraeskirjad), mille järgi sealne tegevus on korraldatud.

Midagi sarnast on ka avalikkussfäär, ehkki selle funktsioon on selgelt määratletud: see on **poliitiline**. Avalikkussfääriks nimetatakse mõttelist või **kommunikatiivset „ruumi“**, kus toimuvad ühiskondlikud arutelud. Koht, kus lepatakse kokku ühishuve puudutavas ning sõnastatakse edasised eesmärgid. „Ruum“ oli siinkohal jutumärkides, sest me ei saa füüsiliselt määratleda selle pind- või ruumala, seda üheselt positsioneerida. Pigem on see nagu midagi, mida eelsokraatilised filosoofid „eetriks“ nimetasid. Osaga avalikkussfäärist teeme seda meiegi tänapäeval. Nimelt on see, mis paneb avalikkussfääri liikuma ja teeb nähtavaks, eeskätt ajakirjandus, ringhääling, internetifoorumid, avalikud esinemised jms.

Avalikkussfääri põhiline funktsioon on olla ruum, kus **arutleda ja vaielda üldist hüve puudutavates küsimustes** – näiteks selle üle, millised peaksid olema valitsuse prioriteedid, kuidas korraldada üht või teist eluvaldkonda või rääkida selgeks mängureegleid. Koos institutsioonidega on see üks põhilisi demokraatia aluseid kaasaegses ühiskonnas. Just avalikkussfäär on see, kus peaksid kajastatud saama erinevad vaatepunktid, välja käidud osapoolte argumendid ning kus siis kõigil on võimalik ka nende argumentide ja seisukohtade kandvust ja meeldivust hinnata. Ent see on teatud määral ka tähenduste loomise ja levitamise keskkond. Just avalikkussfääri kaudu saame me suurema osa oma infost poliitilise elu kohta, seal omandame me oma vaated ja hoiakud, seal kujunevad ka üldisemad suhtlusnormid. Seega on see ka üks **poliitiline sotsialiseerija**.

Sageli ongi **see üks põhiline demokraatia kanal kaasaegses ühiskonnas**, mille kaudu inimestel poliitikas on võimalik osaleda – erinevaid esinduskogusid ju saame valida üksnes mitme aasta tagant (ja ka siis ei osutu valitu alati rahvaesindajaks), meediat jälgime aga iga päev ning ka oma häält ja arvamust saame kuuldavaks teha, näiteks kirjutades lehte lugejakirju, internetis poliitilistes diskussioonides osaledes, avaliku arvamuse uuringutes sõna saades või kasvõi pikette korraldades, märksa sagedamini.

Seepärast on ka oluline avalikkussfääri avatus ehk **võrdne ligipääsetavus maksimaalsele hulga inimestele** ülioluline – mis demokraatia see on, kui osalema küünitab vaid käputäis. Loomulikult võib siinkohal vaielda, kas ajaleht, mille lugemise eest tuleb maksta, on tegelikult kõigile ligipääsetav. Osa teoreetikuist sellega nõus ei ole, väites, et see lülitab tasa vähem maksujõulise osa kodanikkonnast; osa aga küll – lehe lugemine maksab kõigi jaoks võrdselt näiteks 1 euro – see summa pole ebamõistlikult suur ning seega osalust takistada ei tohiks.

Euroopa avalikkussfäär

Sageli vaadeldakse avalikkussfääre poliitilise kogukonna (nt kodanikkonna) piiridega kattuvana, või ka keeleroomiga kattuvana (näiteks on diskuteeritav, kas Eestis on üks terviklik või kaks eraldiseisvat avalikkussfääri, eestikeelne ja venekeelne, kus arutletavad teemad, arvamused, aga ka arutlemise viis võivad erineda). Rääkides Euroopa avalikkussfäärist, räägime me **supranatsionaalsest ehk riikideülesest** avalikkussfäärist: seega hõlmab see näiteks (vähemalt) kõiki EL liikmesriike ning nende avalikkussfääre. Ent oma teatud vormides võib seda vaadelda ka **transnatsionaalse ehk hargmaisena**: see hõlmab riigipiiride üle, kuid kõikidest liikmesriikidest väiksemat ala (näiteks transnatsionaalsest avalikkussfäärist võib sobida näiteks Soome TV, mida jälgitakse lisaks Soomele ka Eestis; või mõnd muud rahvusvahelise levikuga kanalit, mis ei pruugi küll olla levinud ja mõjukas kõigis liikmesriikides, kuid ühendab rohkem kui vaid ühe riigi elanikke.

Ent tuleb meeles pidada, et Euroopa avalikkussfäär on suhtes ka kohaliku (näiteks Eesti) avalikkussfääriga. See suhe võib muidugi olla erinev:

- Eesti avalikkussfäär on osake Euroopa avalikkussfäärist, st Eesti uudised on üks alldimensioon tervet Euroopat puudutavates asjades (idealstlik pan-Euroopa perspektiiv)
- vastupidi, Euroopa avalikkussfäär on osake Eesti avalikkussfäärist, st Euroopat puudutavad teemad ja uudised on üks alateema, mida muuga võrreldes kajastatakse suhteliselt väikeses mahus
- Eesti ja Euroopa avalikkussfäärid on eraldiseisvad, Eesti teemad ei jõua Euroopani ega Euroopa teemad ka eriti Eestimaalasteni.

Üldjoontes on aga Euroopa avalikkussfääri areng olnud oluliseks teemaks EL viimase kümnendi arengus, millele on palju tähelepanu pööratud ka institutsionaalsel tasandil: 2005. aastal koostati näiteks tegevuskava Euroopa kommunikatsiooniks ([*Action Plan to improve communicating Europe*](#)), demokraatia, dialoogi ja debati edendamise arengukava ([*Plan D for Democracy, Dialogue and Debate*](#)) ning 2006. aastal koostati suisa „valge paber“ Euroopa kommunikatsioonipoliitika väljatöötamise ja koordineerimise kohta ([*White Paper on a European Communication Policy*](#)).

Millest koosneb Euroopa avalikkussfäär?

Idee poolest katab EL avalikkussfäär kõiki kommunikatiivseid ruume, kus toimub avalik arutelu EL-i puudutavates küsimustes rahvusringhäälingust linnaväljakuteni välja. Et aga vaadeldavate kanalite ringi kuidagi piirata, siis võtame siinkohal aluseks tervet Euroopat hõlmavad infokanalid. Kuigi igasugune klassifitseerimine on teinekord vaid tingimuslik, siis oleme siinkohal võtnud eesmärgiks katta kolme erinevat tüüpi „ruume“, mis kokkuvõttes avalikkussfääri loovad:

- institutsionaalse kommunikatsiooni kanalid ehk EL-i enda struktuuride ametliku teabe levitamise kanalid;
- EL-i meediaruum ehk riikideülesed meediumid, mille üks eesmärke on just teabe ühtlustamine ning riigisisestele teabekanalitele alternatiivi pakkumine EL teemade ühtlaseks ning võimendatumaks käsitlemiseks;

- ning erinevad kommunikatiivse osaluse kanalid ehk need areenid, kus Euroopa kodanikud ise poliitikas kaasa rääkida saavad.

Siinkohal toome teieni vaid valiku mõningatest kanalitest.

EL institutsionaalse kommunikatsiooni kanalid

[Euroopa Liidu portaal](#) – keskne võrguvärv teabeni EL institutsioonide ja nende tegevuse kohta. Sisaldab nii üldteavet kui uudiseid.

[Euroopa pressiruum](#), mille kaudu vahendatakse päevakajalist teavet ajakirjanikele jt huvilistele.

[EuroparlTV](#) – midagi institutsionaalse kommunikatsioonikanali ja meediaväljaande vahepealset. Euroopa parlamendi „telekanal“, kus kajastatakse olulisemaid päevakajalisi arutelusid, kuid tõstatakse teemasid ka laiemalt tüüpilistes saateformaatides. Väljavõte toimetuse põhikirjast: „*Kõikidel kodanikel on õigus teada ja mõista, mis toimub nende poolt ametisse valitud institutsioonis. Selle õiguse tagamiseks on Euroopa Parlament loonud veebitelekanali ("EuroparlTV"). Kanali eesmärk on aidata kaasa Euroopa Liidu demokratiseerimisele ja Euroopa avaliku ruumi arengule.*“

[Euroopa Liidu Nõukogu videokanal](#) – EL nõukogu pressikonverentside jms videod, ülevaateuudise jppm.

[Euroopa Komisjoni portaali Webcast](#) – kantakse üle komisjoni istungeid jt üritusi.

EL meediaruum

[Euobserver](#) – Euroopa Liidu teemaline sõltumatu uudisportaal

[Euronews](#) – üle-euroopaline sõltumatu uudistekanal, mis vahendab Euroopat, aga ka tervet maailma puudutavaid uudiseid erinevates Euroopa keeltes ning reklaami kohaselt on „Euroopa perspektiivi“ kandja (vastandumaks nt USA CNN-ile, brittide BBC-le, Araabia Al-Jazeerale jt-le).

[Eurozine](#) – sõltumatu Euroopa kultuuriajakirju (sh meie Vikerkaart) koondav katusorganisatsioon ja väljaanne, mis üritab vahendada ja koondada erinevates kohalikes

avalikkussfäärides aktuaalseid debatte. Muide, nende peakorter asub Viinis, seega pole eurovärk alati teps mitte üksnes Brüsseli kapsamaa.

EL kommunikatiivse osaluse kanalid

[Sinu hääl Euroopas](#) - Euroopa Komisjoni ühtne teabepunkt, kus on võimalik avaldada arvamust ELi poliitika kohta ning osaleda selle kujundamises, arutleda päevakajaliste teemade üle ning vestelda ELi juhtidega reaalselt jms.

[CIRCA](#) – erinevate eluvaldkondade organisatsioonide ühendav kommunikatsioonivõrgustik huvirühmadele. Ennekõike on tegemist kommunikatsiooniplatvormiga vabaihendustele, ettevõtetele ning avaliku võimu institutsioonidele, kus luua võrgustikke, vahetada omavahel piiratumas avalikkuses teavet jms.

[Eurobarometer](#) – Euroopa avaliku arvamuse uuringute tulemusi koondav portaal – ka avalik arvamus on teatud avalikkuse meelsuse indikaator poliitikutele, ent ka poliitiline sotsialiseerija meile – saame teada, kuidas arvavad või tegutsevad teised Euroopa Liidu kodanikud.